

Horváth László Imre

Rosseb

(Regényrészlet)

„A Dunától ferdén fel a Balatonig az a keskeny csíkban terjedő mocsaras völgyvidék: a Sió-Sárvíz tája mindig keményen és szúrásra készen csillogott, mint a hüvelyéből kirántott kard, [...] valahányszor szabadon vért lehetett ontani, valahányszor alkalom nyílt a fojtott keserűség kiöntésére, a bosszúra, isten a megmondhatója, mi miatt. Ilyen harciasak a szolgák? Ilyenek; a puszták népe kitűnő katona. A világháború kezdetén a kaposi 44-es gyalogezred négy hónap alatt négyszer semmisült meg, s négyszer támadt fel újra. A puszták fiai nem sajnálták a bőrüket. Hősiesség és halálmegvetés dolgában a monarchia népei közül csak a bosnyákok versenyezhetek velük, amint e szakma német hozzáértői tárgyilagosan megállapították.”

(Illyés Gyula: *Puszták népe*)

Somogysámson, Pálfa

I.

Még abban az évben leszerelték, őrmesteri rangban. Kaposváron megint találkozott Lőke Imrével. Káosz uralkodott, a tanács hatalmat nemrég rombolták le, a laktanya udvarán jöttek-mentek a különböző fegyveres csoportok. De az ezred és a hadsereg hivatalos státusát is igyekeztek fenntartani.

Lőke Imre vendéglőbe hívta. November végén nem akadt munka otthon, Kis János nem sietett sehova. Beültek az Obsitosba. Népszerű hely volt a városban, kerthelyiségében kisebb tánctérrel, jó konyhával, környékbeli borokkal és szikvízzel, abból Lőke látható könnyedséggel rögtön rendelt két-két kancsóval. Libát ettek, levest és sültet lila káposztával. Lassan csordogált el a délután, Kis János is oldottan viselkedett, hatott rá a kolostor úri közönsége. Persze Lőke beszélt igazán. Átveszi a takarékpénztár vezetését társként, igazgató lesz. Meg is nősül hamarosan. Ha megszorulsz, János, mindenben számíthatsz rám.

A szőlőhegy elég messze esett mindentől, a tanácskormány fosztogatása nem ért el oda. Kisék jól álltak, a borukat eladták, inni ivott mindenki a háború után is. Torokon, lakodalmakon folyt a bor, egy kereskedő még Fehérvárra és Pestre is vitt belőle.

HORVÁTH LÁSZLÓ IMRE (1981) költő, író, Budapesten él. Utóbbi kötetei: *Nézd, havasak a fák, tél van* (regény és versek, 2018), *Helyőrség Maszadában* (regény, 2018).

Kis János eztán helyyel-közzel visszajárt az Obsitosba. Itt találkoztak az ezred katonái, tisztesei, még a tisztek is benéztek. A Rosseb-bakák békében se hagyják el egymást, ez volt a jelmondat, be is tartották. Énekeltek és ittak a holtak emlékére.

Se őt, se Lőkét vagy bárki egyebet nem hibáztatott senki, mert fogságba estek. A másik két zászlóaljat a végén Bauer hazahozta fegyverrel, zárt alakzatban. Először Ausztriában meneteltek. Ott elvették tőlük a lovaikat meg a szekeket, de máshoz nem mertek nyúlni. Már tanácsrendszer volt az osztrákoknál is, ott se sokáig tartott. De azok legalább nem lőttek rájuk. Lőttek viszont a vonatukra a horvát usztrasák. Meg a szerbek, mikor Délvidéken ment át. Ők meg visszalóttak. Valahogy csak megérkeztek Kaposvárra. A kormány megbízottja várta az ezredet, a katonáknak megmondták, mehetnek haza. Haza is akartak menni. Pedig küldhették volna őket a szerb vagy a román ellen is. Megtudták volna a gazemberek, mi az a Rosseb-baka.

Ezt már főleg a következő év nyarától mondogatták, miután kihirdették a trianoni békét, az ország megcsonkítását. Az Obsitosban gyász honolt, ahogy máshol is mindenütt. Mécsesek égtek a bajtársak emlékére, akik ezért adták az életüket, hogy a vereség végül az ország idegen kézre hordásával járjon. Holott mindnek bevették a pofáját. A szerb, a román kushadt, azok a gyáva dekkoló csehek, a semmi szlovákok most mind magyar területet kaptak a franciáktól. A horvát meg a bosnyák még úgy-ahogy, azok legalább harcoltak becsülettel, most biztosan nem repesnek az örömtől, hogy a szerbekkel vannak egy országba zárva.

Kis János sohasem politizált, nem gondolt semmit. Az aljas béke őt is keserűséggel töltötte el, de mélyen belül nem érdekelt. Somogyországból nem vittek el semmit. A szőlő megmaradt, neki dolga volt. Azért persze együtt énekelt a többivel. A véleményét nem firtatták, távol is állt tőle az olyasmi, az meg végképp esze ágában se lett volna, hogy vitatkozzon bármilyen elvont problémán. Vele se vitatkozott soha senki, megbecsülték, öreg katona az ezreden belül, még a tisztek is bólintottak, mikor meglátták.

Még márciusban az apjával és néhány közelben élő napszámos családdal, akiket tisztességesen megfizettek, kinyitották a szőlőt. A kapa máshogy állt Kis János kezében, mint régen. Egyre csak az árokra gondolt, ahogy a földet mozgatta. Könnyen és gyorsan haladt. Megerősödtél, megügyesedtél odaát, mondta az apja. Ha nem hánytam volna elég gyorsan a földet, én se lennék itt magának. Aztán megmetszették a szőlőt. Néhány tőkét meghagytak, azokat ledöntötték, nagy munka volt, veszködtek vele, de frissítette az állományt. Aztán ahol szélesebb volt a bakhát a sorok között, vetettek egyebet is bőven. A szőlő aljába pedig lucernát, ahol nagyobb földdarabot szereztek. Megmetszették a gyümölcsösöt is, az apja büszkeségét. Kis János is új szemmel rögtön nagyon megszerette, szilva, birs, többféle alma, sárgabarack, ringlő, téli körte és a diófák. Mellette nagy konyhakertet alakítottak, a környéken esős idő után jól lehetett gombászni is.

Edit a gyerekeivel együtt velük élt. Másik nővére, Mária a faluban maradt. Mivel neki hazajött a férje, folytatták a gazdálkodást annak a családjá, a Csajágiak birtokán. Azt is ugyanúgy generációk keserves munkája hordta össze. Mivel a földjük közelebb volt a faluhoz, Csajági sógort annak idején elvitték a vörösök. Megverték és hazaküldték, hogy megúszta ennyivel, ha beszolgáltatja a terményt, rendben, hogyha nem, hamarosan népbíróságra kerül, az meg kötelet ad. Erre az mikor hazaért megmosdott, a padlásról a szalma közül előszedte a Mannlichert, még éjszaka elindult dél felé, Szegedre. Mindenki tudta, ott gyülekezik a nemzeti hadsereg. Nemsokára különítményesként tért vissza. De a következő évben onnan is leszerelt. Ha kellett, ők is dolgoztak a nagy szőlőben, Kis János meg szívesen járt a Csajági-birtokra, ha épp arra volt szükség.

Sokan meghaltak két évvel azelőtt spanyolban. Kis János anyja kivétel volt, a húga nem, a betegség a fiatalokat támadta leginkább. Sok leszerelt katonával is végzett, vagy a fiatal feleséggel, akire a fronton gondoltak. Az ország özvegyek országa lett, azok egymást keresték, ha megvolt a szimpátia, össze is kötözték, megint házasodtak, a gyerekeknek kellett másik anya vagy apa, a földre meg a dolgos kéz.

Edit nem akart újra férjhez menni. Úrnő volt a Kis-birtokon, anyja után órá szállt az irányítás. Nem lehetett eldönteni, hogy apja és az öccse volt gyámoltalan, vagy inkább ő akaratos, mindenesetre jól gazdálkodott. A gyümölcsös a két férfi szerelme maradt, a szőlő borát és a törkölyt kiegészítve sokféle pálinkát csináltak. Üzletnek is jobb, de az már az ő gondja lett, ahogy a nyolcvan szárnyasból álló nagy baromfiudvar, amit nevelt, mellette disznókat is a férfiakkal, nyolcat-tízet is egy évben. Ha feljöttek a hegyre tárgyalni a bor és pálinkakupecek vagy bárki üzleti ügyben, Edit is odaült a kötényében. Ugyan hallgatott, de a döntést végül ő hozta meg. Egyedül Lőke Imre látott át rögtön a dolgon. Mikor vizitelte a családot, rögtön udvarolni kezdett a birtok urának, ahogy Editet nevezte, tréfálva sajnálkozott, hogy már előbb megnősült. Edit erre fogadkozott, úgyse menne férjhez többet, ideje sincs, itt van a nyakán ez a két mamlasz meg a gyerekek és a birtok gondja.

II.

A következő év nyarának elején három juhászbojtár kopogtatott a portán. Edit beengedte, leültette, megebédeltette őket. Aztán mikor az apja és János is megtértek a Csajági-birtok kapálásából, őket is leültette melléjük. Beszéltek volna, de ő beszélt helyettük.

Pogány Gyuri küldte őket Pálfáról, az Apponyi-pusztáról. Egész addig gyalogoltak. Pogány nem bízott a postában. Három napja keltek útra, megaludtak a kukoricásban az út mellett. Pogány hívta Kis Jánost magához, a pusztán nagy ünnep lesz, Pogány nőül harmadjára. Az asszonyok eddig mind elhaltak mellőle, ez majd talán jobban bírja.

Kis János másnap elvitte a szekeret, ráültette a három bojtárt. Ketrecekben tyúkokat, süldő malacot, kishordóban bort, nagy demizsonokban pálinkát pakolt fel. Edit bőven csomagolt ételt, az út két napig tartott, nem siettek. Tamási előtt megaludtak az út mellett, másnap délre értek Pálfára, a pusztára.

Ott már javában tartott a mulatság. A lakodalom ugyan csak másnap kezdődött, ez a vőlegény napja volt. Mivel a vőlegény a puszta legtekintélyesebb cselédje volt, Pogány György törzsőrmester, ezért már akkor délben is húzták a cigányok és folyt a bor. Mikor a szekér megjelent, és a már ittas Pogány meglátta, ki ül a bakon, olyan diadalmas indulót húzatott, mintha a császár érkezne győztes hadjáratról.

Kis János mulatott három napig. A cselédek szállásai kisebb várost alkottak, hosszan elnyúló házakban felosztva sorakoztak egymás mellett. Körülöttük az istállók, magtárak, pajták. Bár harmadjára házasodott, a lakodalom mégis nagy ünnep, Pogány akkor is ragaszkodott hozzá, ha sokadik alkalommal történik is csak egyszer az életben. Maga mellé ültette Kis Jánost, és végig itatta. Ő maga nem találkozott a többivel, sose járt az Obsitosban, csak azokkal a bakákkal tartott kapcsolatot, akik a patriarchátusa alatt vagy közvetlen közelében éltek. Azok viszont jártak hozzá, mintha még mindig parancsnok volna a fronton. Különben is úgy vezette a népét, mint egy fejedelem. Kis Jánosról sokat hallottak, kicsoda ő, és mit jelent igazi Rosseb-bakának lenni. Már alkonyodott, mire a sok köszöntő után két szót egymáshoz is szóltak. Túlélted hát te is, nagyjából ennyit tett ki a beszélgetés, majd ittak tovább.

Kis János itt találkozott Makár Sárával. A lány árva volt, tizenhét éves. Két bátyja harcolt a háborúban, a 19-es gyalogezredben, egyikük tért vissza fél karral, aztán az is felakasztotta magát, mert nem kellett a munkája senkinek. A lány Pogány udvartartásában élt, ahogy a cselédek általában, sokakkal együtt egy szobában. Csendes volt, de akaratos, alacsony termetű, erős mellekkel, szőke, hosszú haját vastag fonatba fonva hordta. Kis János ránézett, azt gondolta magában, ez jó lesz feleségnek. Pogány valamit észrevett belőle, Makár Sára is lesütött szemmel mosolygott a részeg hősre. Tettetett bosszúsággal vette, mikor az ünnepelt ráparancsolt, ezentúl ő hordja a híres vendégnek a bort.

Pogány nagydarab, jó kedélyű, vérmes asszonyt választott magának harmadjára. Kund Margit maga is már két férjen volt túl, de a törzsőrmester nem félt a kihívástól. Ráadásul a két férj mindegyike a háborúban esett el, az első ütközetben, a második elkapta a spanyolt a hadifogságban. Az első után, mivel hősi halott özvegye volt, valami földet is utaltak ki, ez lett a hozomány. A többi cselédektől eltérően ők nem sokat adtak rá, maradtak a pusztán, aminek Kund Margit legalább annyira volt úrnője, mint Pogány az ura, így mintha nagy dinasztikus házasság kötöttet volna éppen Pálfán. Még a többi puszta népéből, sőt a környező falvakból is jöttek szerencsét kívánni és mulatni, félezerre is felgyűlt a násznép. Kis János táncba vitte Makár Sárát, a lány nem is táncolt mással, aztán már fel se kérték.

A következő napon a lagzi maradékából tartott gazdag ebéd után a délutánt végigbeszélgették. Kis a tervezettől eltérően még egy éjszakát maradt, megaludt a pajtában. Az előző naphoz képest képest szinte üres volt, a lagzi legtöbb vendége már hazament. A lány búcsúzásként azt mondta neki, a pajta bejáratától számítva a második kazal mellett aludjon, ott a legkényelmesebb.

Kis Jánost elkerülte az álom. Hallotta, ahogy Makár Sára átjött a sötéten és bemászott mellé. Csak a posztó hálóruháját viselte, alatta a meztelenségét.

Másnap vele együtt ment vissza a szekéren Somogysámszonra, a szőlőhegyre, az új otthonába. Edit és az apja úgy fogadták, mint régi családtagot. A következő hónapban a pap összeadta őket a falu templomában. Nem rendeztek nagy lakodalmat, csak szűkebb társaság ünnepelt a szőlőhegyi préháznál. Lőke Imre és Pogány azért eljöttek a feleségeikkel és gyerekeikkel. Egy évre rá Sára lányt szült, a következő télen egy másikat.

III.

1927 novemberében érkezett el Kis János életének legrosszabb éjszakája.

Sára a harmadik gyerekkel kezdett vajúdni, valamivel idő előtt. Semmi sem úgy történt, mint az előző két esetben. Az asszony rettenetesen rosszul lett, erősen vérzett, lázában félrebeszél. Rögtön küldtek az orvosért, egy órán belül ott is volt. Forró vizet, tiszta szöveteket kért.

– Kórházba vinni nincs idő, ahhoz Kaposvár messze van. János, nem tudok jót mondani magának. Üljenek le imádkozni. A magzat halva van, ki kell vennem.

Még egy óra telt el, esti sötétségben.

Edit a gyerekeket átküldte a szomszédba. Kis János egyedül ült a tornácon, cigarettázott. Aztán kijött az orvos. Szólnia sem kellett. De azért kimondta. Az is a fronton szolgált, korábban megesett, hogy együtt poharaztak. Olyankor ismételte el, amit kapatosan mindig szokott, hogy az orvos számára sosincs vége a háborúnak.

– Nem tudtam elállítani a vérzést. Egyik sem tudott megmaradni.

Leült mellé, maga is cigarettát vett elő. Az inge még állig véres volt. Sára vére, gondolta Kis János. A kezét épphogy megtörölte. Kínlódva szívta a dohányt, mindjárt hármat is belőle. Kis János nyolc éve látott ilyet utoljára, ütközetek után.

Aztán bement az asszonyához. Az ágyuk mészárszékre hasonlított, bár már szépen elrendezve feküdt Sára teste, de látszott, nagy fájdalmakon eshetett át a végéig. A lepedőt és az ágy környékét is vér borította mindenütt. A csecsemő letakarva feküdt az asszony mellett. Kis János letérdelt, és megcsókolta a felesége kezét, aztán megint kiment. Hallotta az apja zokogását a teraszról, Edit vigasztalta az öreget, neki is ömlött a könnye, köténnyel törölgette.

Az orvos elment. Kis János visszaült a lócára, hogy újabb cigarettát sodorjon magának. De inkább a kezébe temette a homlokát. Estem volna el inkább,

ennyit mondott. Edit várt egy keveset, aztán odament, elé és keményen pofon vágta. Eszedbe ne jusson. Két lányod maradt tőle, azokat fel kell nevelni. Az enyémekeket is. Aki elesett, az a Zoltán volt, te meg itt vagy. El kell temetnünk Sárát és a kisfiút.

Bementek a szobába és megmosták az asszony testét, átöltöztették.

A pap reggelre ért ki, Sárát elvitték a ravatalozóba. Másnap temették el őket, közös sírba a templom mögötti temetőbe, Kis János anyjának a sírja mellé.

Ezután végképp Edit vette kezébe a család sorsát, és tartotta egyben őket. Kis János árnyékká vált. Nem csinált mást, csak dolgozott, hagyta, hogy virradattól sötétedésig munkával teljenek el a napjai. Ennél jobbat Edit sem tudott kitalálni neki. Azonkívül evett, aludt. Apjukkal nehezebb volt, az nem fordult magába. Érzelmes lett, Sára elvesztése már túl nagy csapás volt neki. A két kislány inkább az anyjukra ütött. Edit fektetés után ült le az első években mindig sírni egy keveset. Mivel még aprók voltak, őt tartották az anyjuknak, más választásuk nem lévén. Az apjuk ott volt, mint egy köszikla, még kedves is volt velük, de attól még távolra sodródott.

A szőlőben, a borral, a kertben akadt elég munka, hogy minden napját csordultig kitöltse vele. Ha nem volt, elment máshova segíteni. Disznóvágásra járt a rokonságban, szomszédokkal épített házat, kinek mi kellett. A testével élt, végül a háborún is nagyrészt az segítette át, hogy képes volt rá. Egyetlen embernek tette szavá, hogy amit csinál, annak tudatában van, elmenekült az életéből ebbe az életbe. Lőke Imrének, aki feljárt hozzá hallgatni a teraszra. Lőke két gyereket veszítette el azokban az években, az ő családját is fojtogatta a gyász. Rajta is csak olyan ember társasága segített, akivel együtt harcolt a háborúban. Az ugyanazt gondolta, amit ő gondolhatott, a többi nem értette. Ha annyi más sik ottmaradt, neki miért nem volt egyszerűbb golyót vagy repeszt fogni? Hogy ne erre a pokolra maradjon életben, ne ezt építse majd fel.

Aztán idővel az élet mégis folytatódott. Lőkének másik gyerekei születtek. Kis János örült neki, hogy kikerült a siralomvölgyből, hogy újra dolga lett még, ha jobbára ki is maradt ezután, és csak ritkán jött fel a hegyre üldögelni. A maga részéről úgy telt továbbra is az idő, ahogy Sára halála után. Sosem nőszült újra. Edit fel se hozta neki, hogy új asszonyt keressen, ismerte ennyire, még ha árnyékként élt is köztük.

Somogysámson

I.

Az évek eltelték. A lányok már elsőáldozásra mentek. A család átvergődött a gazdasági válságon is, olyasmit természetettek, amit mindig el lehet adni. Aki búzába fektetett, mert a szíve oda húzta, mind tönkrement. Ahogy Csajági is. Végül a sógor kiment Kanadába munkásnak, jó időre rájuk hagyta a családot.

Kis János bejárt a faluba a nővéréhez segíteni, meg azok is hozzájuk. Ezzel is évek teltek. De Csajági nem kallódott el mégsem, odakint egy gyárban megcsinálta a szerencsését, főrmén lett, nagy ember, házat is vett az idegenben, aztán fogta, és kivitte a családját magához.

Edit Lőke Imre tanácsait követve gazdálkodott. A pénzüket az ő bankjába rakták, a pálinkát és a bort vagy bornak való szőlőt ő segített eladni saját üzletfeleinek. Akkoriban már nem jártak az Obsitosba. Az ezred veteránjai meghasonlottak, különböző bajtársi szövetségek alakultak, politizálni kezdtek. Hívták őket is maguk közé. Már nem csak arról beszéltek, hogy vissza kell szerezni az elrabolt országrészeket. Kis János már arra is csak hümmögött, mert végül is miről beszélnek? Háború nélkül hogyan szereznének meg bármit. Akkor viszont háborút akarnak? Épp ezeknek nem lett elégük belőle? De nem szólt semmit. A revíziót ő is akarta, hiszen magyar volt, de úgy gondolta, majd az Isten valahogyan helyreállítja a dolgot, hiszen igazságtalanság, az nem vitás. De ettől az ő életében elég kellett legyen egyszer meghalnia annyi millió embernek a fronton.

Ahogy az évek teltek, a hangulat nemcsak egyre harciasabbá vált, hanem a zsidók ellen is fordult. Kétféle ember adta a bajtársi szövetség tónusát, akik szónokoltak. Egyik fajtájuk csak turista volt a fronton, alig szolgált valamit, vagy csak úgy keveredett oda, olyan is akadt, aki a háborúban részt sem vett. A másik, a rosszabb fajta, aki nagyon is sokat szolgált, bátran harcolt, és Kis János tudta róla, hogy beleőrült a háborúba. Az ilyen is élte tovább az életét, iparosként dolgozott, gazdálkodott a földjén vagy tisztviselőként iratokat könyvelt. De közben mindvégig örült maradt, alig várta, hogy visszamehessen lövöldözni, szabadon embert ölni.

Németországban már nyíltan a zsidók ellen és az új háború mellett kardoskodtak. Ezt vették át lassacskán az ilyen gyűléseken is. A németek megint beleszórtak minket is, csóválta a fejét Lőke Imre, aki hamar kilépett a társaságból a többi zsidó tiszttel, tisztessel és legénységi taggal együtt. Ezek az ezred nem kis részét tették ki, köztük volt Bauer Gyula is. Kis János velük együtt maradt el a gyűlésekről.

Végül már csak az ő présházánál találkoztak, Lőkén kívül néhány közeli bajtárs járt csak fel hozzá borozni. Pogány Gyuri is átjött olykor ilyen alkalmakra. Kis János többé nem ment a Pálfa-birtokra, ahol boldog lehetett három napig. Az egy másik ember volt, aki nincs többet, csúszott ki a száján, mikor egyszer Pogány leszidta, miért nem jön. Sára remek lány volt, de keress újat magadnak, én is kerestem. Te is egy másik ember vagy, Gyuri.

Pogány se járt el a bajtársi szövetségbe, bár hívták. A maga részéről egyre sodródott a szocialisták mozgalmába. A cselédség nagy nyomorban élt, főleg mióta a birtokokat kiadták, nagyüzemként működtek, és a gazdák kegyelmes igazgatásának írmagja se maradt. Pogány népét kizsigerelte a munka, a válság, az éhezés, a düh. Itthon kellene igazság, mondta, nem egy újabb háború a környező népekkel. Mert azok megesküdték, ha a magyar egyiket megtámadja,

mind nekiesik. A gyűléseken álmodnak, még hozzá veszélyes álmokat. Hiába volt erős a Rosseb, erős, mint a fene, az biztos, mentünk körbe, karikába harcolni az egész világ ellen, de hát ki bírja azt? A nagyokos németek se bírták a saját örültjeikkel.

Lőke Imrét és sokakat mégis elsorvasztotta, megette a sok beszéd és újságcikk, az új kormányok új emberei, akik már nyíltan úgy beszéltek, mint a legvérmesebb bajtársak. Mert azok is voltak, Gömbös Gyula ugyanolyan hordószónok katonatiszt volt, a kormányzó őfőméltósága pedig mint valami zsoldosvezérből lett reneszánsz fejedelem, elsősorban a vérmesebb katonáinak akart udvarolni. Azok fogják majd elárulni, meglásd, mondta Kis Jánosnak. Eladják majd a németeknek kilóra. Ahogy minket is eladtak húsz éve. Mint a Sforzák Milánóban, fegyverrel veszik el tőle a hatalmát. Emlékszel Milánóra? Mikor Itáliában voltunk?

A Gömbös-kormány bukását nem érte meg, meghalt még a miniszterelnök előtt, akit szintén a halál tett le a hivatalából, míg Európa az új háború hajnalában élt. Lőke Imre gyors lefolyású tüdőrákot kapott, betegsége hónapokig se tartott, bár már évek óta hírt adott magáról.

Kis János a tavaszi munkákat végezte, készítette elő nyárra a szőlőt és a földet. Tavasz elején tudta, hogy a barátja nagyon beteg. Júniusban egyik este Edit várta a tornácon könnyes szemmel. Kezében volt a gyásztávirat, amit az özvegy mégiscsak kiküldött neki. Pedig nem szerette a hegyet, a katonákat, sem a férje paraszt barátját, akihez annyira ragaszkodott. Kis János felvette az egyenruhát, és elment Kaposvárra a temetésre. Lőke kikeresztelkedett, már az apja is. A katolikus temetőben ott tolongott a zsidó rokonság is, és velük együtt a város polgári elitje. Azonkívül majdnem a teljes Rosseb-ezred, aminek Lőke Imre volt az egyik legjobb tisztje a háborúban. Kis János őrmester a főtisztekkel együtt vitte a koporsót, hogy ő is vigye, külön kikötötte a halott a végrendeletében.

A toron nem sokat időzött. A volt Rosseb-bakák, ahogy mindenki, a közelgő háborúról beszéltek. Kár, hogy a Lőke nem érte meg, mondták, ilyen fiatalon meghalni. Bizony hiányozni fog a vonalból. Hitler beszédét hallgatták egy hátsó szobában a rádión. Kis János most hallotta először a hangját. Persze az újságban sokszor látta az új fekete kefebajszú német vezért, aki szintén a nagy háború veteránja volt, igazságot követelt országának, és nagy ütemben fegyverkezett. Most pedig bevonult a Rajna-vidékre.

Következő alkalommal, mikor Kaposváron moziba kísérté a lányait, mert hosszas nyaggatással rávették, hogy vigye el őket, a film előtt vetített híradóban látta Hitlert. Úgy tűnt, egész Németország fegyverben van már megint. Nürnbergről mutattak képeket, hatalmas stadionban százezres tömeg éltette a vezért, mind egyenruhában. Kis János komoran ment haza a vidám nyári filmről vihorászó lányaival.

- Nyakunkon a következő háború - mondta Editnek.